

Тетяна Мись,
старший викладач кафедри іноземних мов
Юридичний інститут
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
<https://orcid.org/0009-0000-7582-8214>
м. Київ, Україна

Важливість іноземної мови при підготовці фахівця в галузі права

The importance of a foreign language in training a specialist in the field of law

Анотація. У статті розглядаються деякі аспекти та засоби навчання англійської мови, які забезпечують якісну професійну орієнтацію під час підготовки фахівців-юристів. Досліджується питання кар'єрного росту спеціалістів-юристів, які вільно володіють іноземною мовою, лінгвістичні особливості юридичного матеріалу, аналізуються елементи процесу професійної спрямованості, завдання студента юридичного вузу, розвиток професійних навичок та вмінь. Метою даної статті є розгляд значення іноземної мови в галузі юриспруденції, а саме: аспектів і засобів навчання, вплив англійської мови на кар'єрний ріст фахівця даної спеціальності, а також практичне використання англійської мови в сучасному світі. Під час вивчення даного питання, я використовувала такі методи як: порівняльний метод, описовий метод, метод аналізу та синтезу, детально звертала увагу на дослідження різних науковців в цій сфері. Варто зазначити, що курс юридичної англійської мови необхідно базувати на юридичних термінах і характеристиках країни, мова якої вивчається. Вивчення специфіки граматичних особливостей правових текстів, правильний переклад юридичної термінології, пошук необхідних еквівалентів в українській мові, розуміння відмінностей, нюансів вживання, тощо, дає можливість використовувати іноземну мову у професійній діяльності. Для досягнення рівня комунікативної професійної компетентності, необхідна взаємодія кафедри англійської мови з іншими юридичними кафедрами, що дозволить актуалізувати навчальний матеріал, відповідно до загальної навчальної програми. Можна зробити висновок, що в сучасній соціокультурній ситуації, в умовах міжнародної інтеграції, успішна діяльність юриста часто потребує вільного володіння іноземною мовою, як мовою спеціальності та наявності точних навичок перекладу. Тому питання взаємодії мови і права заслуговує особливої уваги для представників цієї професії.

Ключові слова: професійна підготовка спеціалістів-юристів, навички, освітня система, професійна компетентність, іноземна мова, аспекти.

Summary. *The article examines some aspects and means of teaching English, which provide high-quality professional orientation during the training of legal specialists. The following questions are investigated: issue of career growth of legal specialists who are fluent in a foreign language, linguistic features of legal material, elements of the process of professional orientation, tasks of a law student, development of professional skills and abilities. The purpose of this article is to consider the significance of a foreign language in the field of jurisprudence, aspects and means of study, its influence on the career growth of a specialist in the field of law, as well as the practical use of the English language in the modern world. During the study of such question, I used the comparative method, descriptive method, the method of analysis and synthesis and paid detailed attention to the research of different scholars in this field of investigation. It should also be noted, that the course of legal English should be based on legal terms and characteristic of the country, whose language is being studied. Studying the specifics of grammatical features of legal texts, correct translation of legal terminology, finding the necessary equivalents in the Ukrainian language, understanding differences, nuances of usage, etc., allows to use a foreign language in professional activity. To achieve the level of communicative professional competence, the interaction of the English language Department with other Law Departments is necessary, which will make it possible to update the training material in accordance with the general curriculum. We can conclude that in the current socio-cultural situation, in the context of international integration, the successful legal activity often requires a free command of foreign language, as the language of specialization and the availability of certain translation skills. Therefore, the question of language and law interaction deserves special attention for representatives of this profession.*

Key words: *professional training of legal specialists, skills, educational system, professional competence, foreign language, aspects.*

Вступ. В даний час процес глобалізації торкається всіх сфер діяльності, спонукаючи сучасного фахівця до участі в міжкультурному діалозі, що дозволяє йому аналізувати результати своєї професійної діяльності у контексті співвідносної сфери професійної діяльності ведучих держав світового співтовариства, оцінювати свої проблеми та досягнення в

міжкультурному аспекті. В умовах єдиного інформаційного простору одним із актуальних аспектів цієї проблеми стає вільне володіння іноземною мовою, а саме англійською, як уніфікованим інструментом міжкультурної комунікації. Це означає, що юрист зобов'язаний знати іноземну мову на високому рівні, застосовуючи, як у діловій, фінансовій, так і у правовій сферах. В іншому випадку фахівець, який не має можливості здійснювати спілкування з носіями іноземної мови, зіштовхуватиметься у своїй роботі з значними труднощами у кар'єрному просуванні. З огляду на це, достатньо вільне володіння іноземною мовою, зумовлює професійне зростання сучасного фахівця практично в будь-якій галузі знання.

Методологія та методи дослідження. Досліджуючи це питання, використано порівняльний метод, описовий метод, метод аналізу та синтезу та звернена увага на дослідження різних науковців. Найбільший внесок у вивчення цього питання зробили вчені Рональд Гольфарб і Девід Мелінкоф. Саме завдяки Девіду Мелінкофу у США почався рух за спрощення законодавства, страхової політики, споживчих договорів та впровадження юридичного письма в навчальні програми студентів-юристів. Він почав свої дослідження ще в 1953 році, коли написав статтю «Як робити договори нерозбірливими» (*«How to Make Contracts Illegible»*) [10, с. 418–432]. Але більш комплексно підійшов до питання, опублікувавши свою класичну книгу – «Мова закону» (*«The Language of the Law»*) у 1963 році. У ній Мелінкоф проілюстрував походження сучасної юридичної мови з до-норманських, латинських, староанглійських та інших джерел кілька сторічної давності. Він пояснив, чому ті чи інші терміни могли бути логічними та актуальними 600 років тому, але зараз їхнє вживання недоречне або відверто неправильне. Певний внесок до цього питання зробили такі науковці, як: Кошіль Н., Рибіна Н., Собчук Л., Гирила О. тощо.

Мета статті – розглянути питання про значення іноземної мови у сфері юриспруденції, аспекти і засоби вивчення, її вплив на кар'єрне зростання фахівця в галузі права, а також практичне використання англійської мови у сучасному світі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес глобалізації дає істотний вплив на формування вищої професійної освіти, але саме: завдання обліку глобальних процесів у світі, готовність та здатність майбутніх фахівців до адаптації мають бути закладені вже у самій системі освіти. Це узгоджується з головним завданням вищих навчальних закладів – підготовкою висококваліфікованих фахівців, які володіють глибокими теоретичними знаннями та практичними навичками за спеціальністю.

Формування професійної освіти студента є найважливішою характеристикою курсу «Іноземна мова» як навчальна дисципліна. Варто зазначити, що іноземна мова не тільки сприяє підвищенню загальної культури юриста, але є одним із основних засобів професійного зростання майбутнього фахівця, так як, навчання мови йде на професійно орієнтованих матеріалах по всіх галузях права. Однією з найдивовижніших статистичних даних про важливість англійської мови на різних спеціальностях є те, що 5% спеціалістів з високим рівнем англійської мови стають юристами [12]. (див. рис. 1).

Саме професійна спрямованість навчання іноземних мов у юридичному вузі дозволяє викладачеві формувати та розвивати у студентів інтерес до предмета, роблячи заняття професійно значущими

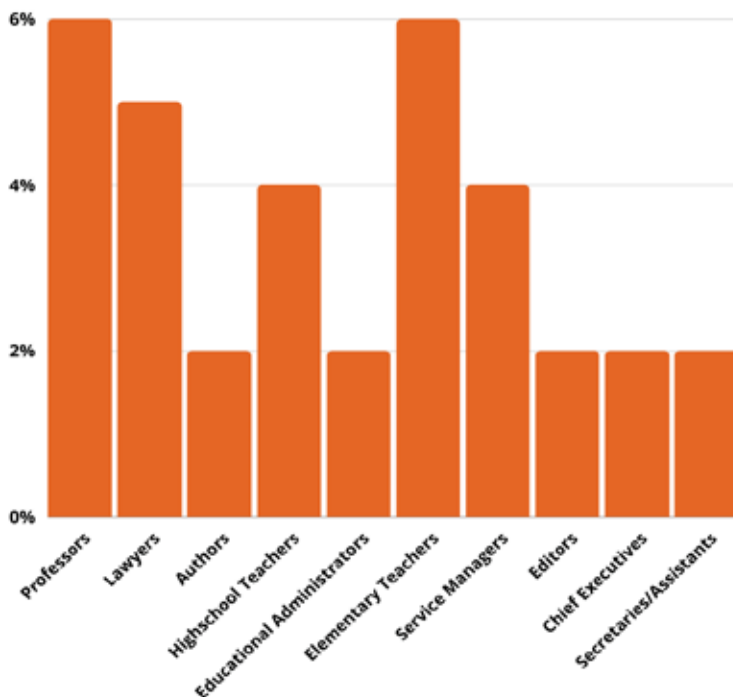

Рис. 1. Інфографіка популярності використання англійської мови в різних професійних сферах

для майбутніх фахівців визначеного профілю. Професійна спрямованість – процес багатогранний, вимагає ряд специфічних факторів, таких як певний підхід до предмета, що вивчається. Звідси і акцент на індивідуальну роботу з кожним студентом, опора на самостійність, активізацію знань, умінь та навичок, постійна увага до професійної значущості іноземної мови, передбачення перспектив її використання у майбутній професії.

Іноземна мова є незамінним компонентом професійної підготовки юристів від початку її вивчення у вузі. Починаючи з початкового етапу, розглядаються юридичні тексти англійською мовою, і вони повинні мати чітко виражену професійну спрямованість і не містити вузькоспеціальні терміни. Інакше вирішується питання про зміст навчального матеріалу на старших курсах. Накопичення інформації, розширення міжнародних, наукових, правових зв'язків говорять про те, що юрист має вміти вільно користуватись інозем-

ною літературою. Опанування іноземної мови означає надбання ще одного мовного коду, що забезпечує безпосереднє підключення до інформативних джерел світової науки і практики, що зрештою робить спеціаліста не тільки більш освіченим, але, що особливо актуально, значно

розширює його професійні можливості. За рейтингом EF English Proficiency Index показано, що в Україні мають помірний рівень володіння англійською мовою, а найбільший попит в її оволодінні саме в юридичній сфері [3]. За даними Бюро статистики праці, це десять найпоширеніших вакансій серед спеціалістів з високим рівнем англійської мови. (див. рис. 2).

Рис. 2. Інфографіка рейтингу EF EPI по посадовим функціям

Процес професійної спрямованості юридичного профілю ВНЗ формується відповідно до двох важливих елементів. Перший, – професійна спрямованість формату навчання пов'язана з необхідні-

стю вивчення лінгвокраїнознавчого матеріалу. Другий, – студенти опановують основні знання щодо специфіки системи англо-американського права. Формування навичок усної та письмової мови зумовлено необхідністю набуття комунікативної та мовної компетентностей для ведення розмови за фахом, набуття навичок ведення дипломатичних перемовин, здійснення ділового листування, анотування та реферування професійного англomовного тексту.

За роки навчання на юридичному факультеті студент отримує знання з правознавства, в процесі навчання у нього формується особистісне ставлення до цих знань, а також переконання, принципи та вміння застосовувати набуту ерудицію та навички на практиці. Освіта є компонентною, тобто всі форми, процеси та предмети освіти мають виховне значення. Вивчення іноземних мов виховує повагу до вітчизняної та зарубіжної культури, особливо правової.

Завдання студента юридичного вузу – стати взірцем моральності, висококультурною людиною, яка здатна впроваджувати в життя правову культуру, щоб бути неупередженим суддею у сфері людських провин, рішуче протистояти правопорушенням, сприяти справедливості, неухильно дотримуватися принципів законності. Навчальна та виховна діяльність юридичного вишу, починаючи з першого дня навчання студентів, зводиться до розкриття престижу юридичної професії, зародженню у студентів моральних початків професійної діяльності юриста, прагненню всебічно пояснити суть правової допомоги. Не менш важливою є сторона професії юриста – набуття галузевих юридичних знань, умінь та навичок. Засвоєння знань студентом на лекціях, семінарах, з книг та підручників, з англійської мови, спеціально орієнтована на юридичну спеціальність. Інтенсивність обміну інформацією, характерна для сучасного періоду розвитку суспільства, вимагає від фахівця знань іноземної мови на високому рівні, а отже, зростають загальні вимоги до якості мовної підготовки майбутніх спеціалістів. Навчальні посібники з англійської мови не просто дають набір відомостей і є довідковою літературою по різним галузям права, а й пропонують своєрідне трактування процесу навчання. Практичні завдання, що відповідають цільовій установці посібників з іноземної мови, зводяться до наступного: навчити студента читати наукову літературу та складати інструкції текстів, розуміти іншомовну мову на слух, робити усні та письмові повідомлення за спеціальністю, а також вести бесіду у професійній, соціокультурній та побутовій сферах. Необхідно пропонувати студентам соціально значущі теми, що ґрунтуються на фактах, а також навчальні мовні ситуації, у яких студенти самостійно можуть ставити цілі, формулювати стратегії та програ-

мувати мовні дії, пов'язані з узагальненням інформації, реалізуючи цим соціально-комунікативні завдання.

Весь період навчання іноземної мови для професійних цілей ділиться на два етапи:

1) формування знань базової мови ((загальнолітературних) слів та термінології, граматичних правил);

2) читання наукової літератури, реферування та анотування професійно-спрямованих текстів.

Важливе значення має знання спеціальної термінології в галузі права українською та англійською мовами. Ці знання будуть корисні при роботі з юридичними чи фінансовими документами. Іноземна мова необхідна юристу для ведення переговорів з іноземними партнерами, виступу перед іноземною аудиторією, обміну досвідом та для професійного спілкування з іноземними колегами.

За тематичним принципом всі теми, які пропонуються студентам, зазвичай формуються спираючись на те, які сфери юриспруденції студенти вивчають по наявній освітній програмі, наприклад: юридична професія, адміністративне право, конституційне право, договірне право, цивільне право, суд присяжних, кримінальне право, громадянське право, тощо. Кожна тема має підтеми, щоб на кожному занятті детально ознайомити студентів з термінологією і іншими відмінностями в англійській мові.

Розбіжність у структурі речень англійської мови та рідної, відмінності в деяких закономірностях їх побудови, викликають труднощі в розумінні тексту та ведуть до необхідності спеціального розгляду його логічної побудови, виділення мовних штамів та аналізу зразків анотацій та анотаційних перекладів книг, журнальних та газетних статей. Після написання логічного плану статті, студент має обрати ключові слова тексту, який знадобиться для подальшої компресії його змісту, що є неодмінною умовою анотації. При складанні анотації студенти повинні використовувати мовні кліше [7, с. 33].

Навички читання реалізуються в умінні читати юридичну літературу, навички говоріння, – в умінні відтворювати прочитане у повній чи скороченій формі, спілкуватися на тему спеціальності та суміжних з нею областей знань, навички аудіювання, – сприймати усне, наукове мовлення, наявне в певних жанрах (лекції, доповіді, бесіди, дискусії, інтерв'ю, тощо), навички письма, – в умінні складати анотації та реферати на основі аналізу змісту та функцій професійно-спрямованого тексту іноземною мовою.

Науковці зазначають, що професія юриста пов'язана з професійним володінням словом [11, с. 54]. Підставою для такої заяви є той факт, що проблеми обсягу значення слова, питання про ступінь від-

повідності зіставляючи умови в різних мовних системах, співвідношення основного та контекстуально-заданих типів значень мовних одиниць, прагматичні особливості їх використання представляють інтерес як для лінгвістів, так і для представників інших спеціальностей, зокрема юристів.

В англійській літературі використовується термін «судова лінгвістика». Даний напрямок лінгвістичних досліджень активно розвивається протягом останніх п'ятнадцяти років і передбачає вивчення більш широкого кола питань, зокрема, особливостей усної та письмової форм дискурсу у судовій практиці, у законодавчій діяльності, а також аналіз проблем тлумачення та перекладу відповідних текстів [5, с. 33]. В українській методичній літературі можна зустріти такі терміни, як «юрислінгвістика», «лінгвокриміналістика». Велика кількість судових розглядів, пов'язаних із мовними правопорушеннями, призвело до вироблення єдиного терміна «судова лінгвістична експертиза», що має аналог англійською, – «forensic linguistics», знайшовши широке застосування в наші дні. Фахівець у галузі права, який здійснює перекладацьку діяльність може зіткнутися з такими труднощами, як мовна інтерференція, нерозуміння нюансів метафоричного значення, складність синтаксичної структури висловлювання, відмінність мовних та культурних традицій спілкування. Юридичний переклад можна розглядати як сферу практичної, лінгвістичної діяльності та як навчальну дисципліну. Юридичний переклад, як сфера практичної мовної діяльності, є різновидом спеціалізованого перекладу, метою якого є передача різних письмових та усних юридичних текстів іншою мовою. Для юристів зі знанням іноземних мов, важливо вивчати лінгвістичні особливості письмових і усних тем на юридичну тематику. А саме:

1. Великий словниковий запас правових матеріалів, основну частину якого складають юридичні терміни, безліч з яких перекладаються українською мовою за допомогою словосполучень і взагалі описово. Наприклад: «litigation» – судовий процес, «bailiff» ['beilɪf] – судовий пристав, «Environmental law» – правові норми з охорони навколишнього середовища [2, с. 152].

2. Спостерігаються певні стилістичні відхилення від загальнолітературних норм. Сюди можна віднести: а) широке використання еліптичних структур (аббревіатури, без артиклів) в англійській мові, особливо в документах, що пишуться на регулярній основі з невеликими варіаціями за формою та змістом (резюме, звіти, рішення, висновки); б) зміщення офіційно-ділового стилю в документах, присвячених загальним чи адміністративно-господарським питанням.

3. Наявність абревіатур. Більшість абревіатур використовуються лише в юридичних текстах та документах. Наприклад: DSB – a Dispute settlement Body – колегія з вирішення спорів, LLC – Limited liability company – Товариство з обмеженою відповідальністю, CJTC – Closed Joint-Stock Company – Закрите акціонерне товариство, CEO – Chief Executive Officer – головний виконавчий директор (генеральний директор), FSUE – Federal State Unitary Enterprise – ФДУП – Федеральне Державне Унітарне Підприємство, тощо [6].

4. Під час перекладу юридичних текстів важливо пам'ятати, що будь-яка країна має свою правову систему, юридичну термінологію та реалії.

Стиль юридичних документів повинен відповідати стилю того ж матеріалу, з тією ж мовою перекладу, але при перекладі великої кількості документів, або текстів, у перекладі може бути збережений стиль оригінального тексту. Є певні речі, про які не можна забувати при перекладі юридичних документів, що багато звичайних слів в юридичних документах можуть мати термінологічне значення, і в цьому випадку, необхідно користуватися відповідним словником або довідником, щоб уникнути інтерференції деяких відомих значень слів, і виразів, із загальним або спеціальним значенням в юридичному документі.

Висновки з дослідження. Таким чином, іноземна мова робить свій посильний внесок і має єдину мету у становленні спеціаліста-юриста, а сучасні вимоги до підготовки майбутніх спеціалістів диктують необхідність інноваційних підходів та навчання іноземної мови (розвитку творчого мислення, мовної активності, професійної компетенції майбутніх спеціалістів). Професійна підготовка спеціаліста розуміється як система педагогічних технологій, методів та прийомів, спрямована на досягнення передбачуваного результату.

У процесі навчання іноземна мова є предметом засвоєння, тоді як у житті виступає як засіб вирішення як мовних, так й соціальних та професійних завдань. При засвоєнні курсу «Юридична англійська мова» необхідно ґрунтуватися на юридичних термінах та реаліях, характерних для країни мови якої вивчається, що сприяє наближенню студентів до її національної правової культури. Вивчення нюансів граматичних особливостей юридичних текстів дає можливість користуватися іноземною мовою у професійній діяльності. Для досягнення рівня комунікативної професійної компетенції потрібна взаємодія кафедри англійської мови із юридичними кафедрами, що дозволить актуалізувати навчальний матеріал.

Останнє, що слід зазначити, що в соціокультурній ситуації, що склалася, в умовах міжнародної інтеграції, успішна діяльність

юриста часто вимагає вільного володіння іноземною мовою, як мовою спеціальності та наявності певних перекладацьких навичок. Тому питання взаємодії мови та права заслуговують на особливу увагу представників цієї професії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богословська М. О. Деякі аспекти судово-лінгвістичної експертизи. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. С. 152–158.
2. Борисюк Е. *Legal English: учасники процесу, види права, історія*. 2019. URL: <https://yappi.com.ua/posts/read/legal-english-uchasnyku-protsesu-vydy-prava-istoriia> (дата звернення: 10.03.2025).
3. *ІПН та інші юридичні скорочення англійською* URL: <https://www.ujournal.com.ua/post/ipn-ta-insi-iuridichni-skorocennia-angliiskoiu-1>. (дата звернення: 02.03.2025).
4. Мартинова Р.Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов. Київ: Вища школа, 2004. 456 с.
5. Свиридова Л.В. Про структуру та основні положення методики судово-авторознавчої класифікаційної експертизи. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики*: Зб. матеріалів засідання «круглого столу», присвяч. 85-річчю створення Харк. наук.-дослід. ін-ту судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса (11–12 листоп. 2008 р.), с. 33–45.
6. Хоролець Т. Перекласти не можна залишити: як написати ТОВ англійською і не помилитись, 2022. URL: <https://grade.ua/uk/blog/pereklasti-nemozhna-zalishiti-yak-napisati-tov-anglijskoyu-i-ne-pomilitis/> (дата звернення: 26.02.2025).
7. Чирков О. Анотування наукового дослідження – невід’ємна складова наукової українознавчої праці. *Українознавство*, № 2 (35), 2010. 33 с.
8. Що таке «EF EPI»? З якою метою і ким складається рейтинг? Які інструменти використовуються для отримання даних? 2022. URL: <https://enguide.ua/magazine/dinamika-vladieniya-angliyskim-yazykom-v-ukraine-za-7-let> (дата звернення: 07.03.2025).
9. Urgal C. C. The Key Role of Foreign Language Teachers in Content and Language Integrated Learning at a University Level. *The International Journal of Learning in Higher Education*. Vol. 25, no. 2, 2018. P. 7–16. URL: <https://doi.org/10.18848/2327-7955/cgp/v25i02/7-16> (date of access: 14.03.2025).
10. Mellinkoff D. How to Make Contracts Illegible. *Stanford Law Review*. Vol. 5, no. 3, 1953. P. 418. URL: <https://doi.org/10.2307/1226449> (date of access: 14.03.2025).
11. Goldfarb R. L., Mellinkoff D. The Language of the Law. *Michigan Law Review*. Vol. 63, no. 1, 1964. P. 180. URL: <https://doi.org/10.2307/1286463> (date of access: 14.03.2025).
12. Webb A. English major statistics that challenge what you know URL: <https://employedhistorian.com/english-major/statistics-facts/> (дата звернення: 11.03.2025).